

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหน้าวัว

หน้าวัว เป็นพืชจำพวกไม้ประดับชนิดหนึ่ง มีชื่อเรียกสามัญหลายชื่อ คือ Anthurium Flemingo หรือ Piggy-tail flower มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Anthurium andreanum อยู่ในวงศ์ Araceae คำว่า Anthurium นี้ มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ anthos แปลว่า ดอก และ aura แปลว่า หาง ซึ่งหมายถึง ปลี หรือช่อดอกของหน้าวัว

ประวัติและความเป็นมาของการปลูกหน้าวัว

หน้าวัว เป็นไม้ดอกพันธุ์ป่าที่มีถิ่นกำเนิดมาจากอเมริกากลางและอเมริกาใต้แถบร้อน ไม้สกุลนี้มีมากมายหลายชนิด แต่มีเพียง 10-15 ชนิดเท่านั้นที่ปลูกเป็นการค้า และได้มีการผสมข้ามพันธุ์และคัดเลือกได้พันธุ์อีกหลายชนิด เนื่องจากหน้าวัวขยายพันธุ์ได้ง่ายจึงได้แพร่กระจายไปทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศแถบร้อนที่มีความชื้นสูง

ประเทศที่ปลูกหน้าวัวเป็นกิจการค้าใหญ่ ๆ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ และมลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับประเทศไทยได้มีการปลูกหน้าวัวมานานแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2440 ส่วนผู้ที่นำเข้ามาขายแรกยังไม่ทราบแน่นอน จากตำนานไม้ต่างประเทศของพระยาวิจิตรนันทกร ได้อ้างไว้ว่า เสด็จในกรมสรรพศาสตร์ เป็นผู้ส่งหน้าวัวเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2440 แต่ตามบันทึกของพระยาพจนปริชา ได้กล่าวไว้ว่า ต้นหน้าวัวต้นแรกที่เข้ามาในประเทศไทยติดมากับต้นไม้ที่พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าพร้อมพงศ์สนิททรงสั่งมาจากกัลกัตตา ประมาณ พ.ศ. 2440 ต่อมาพระยาพจนปริชาได้สั่งมาจากยุโรปเองในปี พ.ศ. 2446 ต่อจากนั้นมาได้มีการผสมพันธุ์เพื่อให้ได้ดอกใหญ่ รูปสวย และสีสวย อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานต่าง ๆ จึงอาจสรุปได้ว่า หน้าวัว เข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2440

สำหรับการปลูกหน้าวัว เป็นไม้ตัดดอกเพื่อเป็นการค้าในประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่จะมีแหล่งปลูกในภาคกลาง บริเวณท้องที่อำเภอบางกรวย อำเภอบางไผ่ จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพทุมธานี และเขตบางกอกน้อย เขตคลองสาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้มีการปลูกประปรายทั่วไปบริเวณภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกที่จังหวัดจันทบุรี และภาคใต้ที่จังหวัดภูเก็ต หน้าวัวเป็นไม้ดอกที่สามารถออกดอกได้ตลอดปี ซึ่งต่างจากไม้ดอกชนิดอื่นที่ออกดอกเพียงครั้งคราว และยังมีคุณสมบัติของดอกดีกว่าชนิดอื่น คือสามารถรอดตลาดได้นานวัน ดังนั้นหน้าวัวจึงเป็นไม้ตัดดอกที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะทำเป็นไม้ตัดดอกจำหน่ายภายในประเทศแล้วยังมีช่องทางที่จะส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้ด้วย ถ้าได้มีการพยายามปรับปรุงคุณภาพของดอกหน้าวัวให้ได้ตามมาตรฐานสากล

ลักษณะทั่วไปของหน้าวัว¹

หน้าวัวเป็นไม้เนื้ออ่อน (Herbaceous) ลำต้นตั้งตรง มีลักษณะเป็นกอ ข้อสั้น รากเป็นแบบ Adventitious Root ใบมีลักษณะคล้ายรูปหัวใจ ปลายใบแหลม ที่ฐานใบหยักเว้าเป็น lobe เส้นใบเป็นร่างแห ที่บริเวณใต้เส้นใบจะนูนเป็นสันขึ้นมา ต้นเมื่อเจริญขึ้นจะสูงพันวัสคูปลุกขึ้นมาเรื่อย ๆ จึงต้องคอยเติมวัสคูปลุกอยู่เสมอ โดยทั่วไปแล้วต้นหนึ่งจะมีใบประมาณ 4-8 ใบ เมื่อเกิดใบใหม่ขึ้น ใบแก่จะแห้งหลุดไป หน้าวัวส่วนมากเมื่อมีใบใหม่เกิดขึ้นจะมีดอกเกิดขึ้นตามมาเสมอ ยกเว้นบางพันธุ์ ดอกหน้าวัวเกิดจากตาที่อยู่เหนือกาบใบ โดยทั่วไปมักเข้าใจว่าจานรองดอก (Spath) คือตัวดอก จานรองดอกนี้จะมีสีสรรต่าง ๆ กัน เช่น แดง ขาว ชมพู ส้ม ดอกเป็นช่อแบบ Spike ฉ้านดอกเรียกว่าปาลี (Spadix) ซึ่งมีลักษณะโคนใหญ่ปลายเรียวเล็ก ดอกของหน้าวัวจะมีขนาดเล็กเรียงตัวอยู่บนก้านดอก แต่ละดอกจะมีทั้งเกสรตัวผู้และตัวเมีย เป็นดอกสมบูรณ์ (Perfect Flower)

¹สมเพียร เกษมทรัพย์, รองศาสตราจารย์, การปลูกไม้ดอก. กรุงเทพมหานคร: คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522 หน้า 393-394.

ปลีหรือช่อดอกจะมีโคนติดกับจานรองดอก เกสรตัวเมียจะแก่หลังจากจานรองดอกกลีแล้ว ประมาณ 2-3 วัน และแก่เร็วกว่าเกสรตัวผู้ ดังนั้นโอกาสที่หน้าวัวจะติดเมล็ดเองจึงมีน้อย การบานของดอกในปลีนั้น จะเริ่มบานจากโคนไปหาปลาย ในฤดูร้อนเกสรตัวผู้จะมีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย เกสรตัวผู้จะมีมากในฤดูหนาวหรือช่วงอากาศค่อนข้างเย็น นอกจากนั้นหน้าวัวแต่ละพันธุ์จะมีเกสรตัวผู้มากน้อยต่างกัน บางพันธุ์หาง่ายและมีมากจึงเหมาะที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์ เช่น พันธุ์ชวานายหวาน เป็นต้น

ลักษณะที่ดีของปลี ตามความนิยมของคนไทยนั้นจะต้องตรงและขนานไปกับจานรองดอก ความยาวของปลีควรจะยาวถึงปลายของจานรองดอกพอดี ๆ ไม่สั้นหรือยาวเกินไป จานรองดอกไม่ควรกางออกเต็มที่ หรือถึงกับม้วนไปข้างหลัง ควรจะห่อเล็กน้อย ร่องระหว่างเส้นใบ (นิยมเรียกว่า ร่องน้ำตา) ควรจะลึก เนื้อของจานรองดอกต้องละเอียดและมัน มีสีเขียว ไม่แห้งและดำน อีกทั้งมีสีสม่ำเสมอตลอดจานรองดอก หูของจานรองดอกต้องชิดและยกตั้งขึ้น

ชนิดพันธุ์และลักษณะของแต่ละพันธุ์

พันธุ์หน้าวัวที่มีอยู่ในประเทศไทย ในขณะนี้มีมากมายหลายพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นลูกผสมที่ได้จากการผสมพันธุ์ด้วยฝีมือของคนไทยทั้งสิ้นมีหลายสี คือ แดง ส้ม ชมพู และขาว พันธุ์หน้าวัวที่ได้จากการผสมดังกล่าว ได้แก่

1. พันธุ์ดวงสมร มีจานรองดอกสีแดง เป็นมันสวยงาม กล้าคือจานรองดอกเป็นรูปหัวใจ หูชิดเท่ากันทั้ง 2 ด้าน ร่องน้ำตาลึก ปลีสีเหลืองเมื่อแก่มีสีขาว ปลีกดเกือบขนานกับจานรองดอก พันธุ์นี้เป็นที่นิยมทั่วไป เหมาะเป็นไม้ตัดดอกและเป็นไม้ประกวด จำนวนดอกเฉลี่ย 6-8 ดอกต่อต้นต่อปี

2. พันธุ์จักรพรรดิ มีจานรองดอกสีแดง แต่ต่างจากสีแดงของพันธุ์ดวงสมร คือ ดวงสมรสีแดงเข้ม แต่จักรพรรดิสีแดงเลือนนก หรือสีแดงแสด ลักษณะของดอกสู้พันธุ์ดวงสมรไม่ได้ คือ รูปร่างของจานรองดอกเป็นรูปสามเหลี่ยม หูกางไม่ชิดและยกไม่สูง แต่ได้สมดุลทั้ง 2 ข้าง (symmetry) ร่องน้ำตาไม่ลึก ปลีสีเหลือง เมื่อแก่มีสีขาว

ปลีค่อนข้างซี่ พันธุ์นี้ได้เปรียบกว่าพันธุ์ดวงสมร คือ ก้านดอกอวบใหญ่แข็งแรง เลี้ยงง่าย และเจริญเติบโตดี ไม่ค่อยมีโรคหรือแมลงรบกวน ทนแดดดีกว่าดวงสมร ผลผลิตสูงกว่าเล็กน้อย คือ 6-9 คอกต่อต้นต่อปี

3. พันธุ์แคงนุกูล สีแคงเข้ม จานรองดอกเป็นรูปหัวใจ ร่องน้ำตาลึกหยาบ ปลีกระดก หูซิด ปลีโค้งยาวสีเหลือง แต่จะเปลี่ยนเป็นสีขาวเมื่อแก่ มีเกสรตัวผู้เหมาะสมสำหรับใช้เป็นพ่อพันธุ์ การเจริญเติบโตช้า รากน้อย

4. พันธุ์กษัตริย์ศึก ดอกสีแคงเข้ม ทรงแบบรูปไข่ยาว ปลีกระดก ร่องน้ำตาลึก หูตั้ง ปลีกมมีสีเหลือง เมื่อแก่จะมีสีขาว ก้านดอกเล็กสีเขียวมีสีแคงปน

5. พันธุ์รุ่งอรุณ จานรองดอกสีแคงมีรูปทรงรูปหัวใจ ร่องน้ำตาลึก หูซิด มีลักษณะคล้ายดวงสมร แต่ฐานของโคนปลีอยู่คอคตรงกลางมากกว่า จานรองดอกมักหยักข้างหนึ่ง ปลีมีสีเหลือง เมื่อแก่มีสีขาว ปลายปลีมีสีเหลืองอมเขียว

6. พันธุ์นครธน จานรองดอกสีแคงเข้ม มีรูปทรงแบบรูปหัวใจสวยงามมาก ร่องน้ำตาลึกปานกลาง หูตั้งขนานกับจานรองดอก ก้านดอกยาว

7. พันธุ์ศรีสง่า จานรองดอกสีชมพู มีรากน้อย ช้อยาว ใบแก้งก้าง การแตกใบและดอกไม่แน่นอน สีของจานรองดอกซีดจาง ร่องน้ำตาละเอียด หูซิด ปลีคด

8. พันธุ์ผลามาตและพันธุ์ผลาทอง สองพันธุ์นี้ลักษณะแตกต่างกันไม่มากนัก พันธุ์ผลาทอง จานรองดอกค่อนข้างเป็นรูปไข่ยาวรี ร่องน้ำตาละเอียดเล็ก ส่วนผลามาต รูปร่างค่อนข้างกลมกว่า ร่องน้ำตาลึก หึ่ง 2 พันธุ์หูตั้งเล็กน้อย ผลผลิต 6 คอกต่อต้นต่อปี พันธุ์ผลามาตแตกเป็นกอมมากกว่า รากมีน้อยจึงขยายพันธุ์ช้ากว่าที่ควร

9. พันธุ์คาราทอง จานรองดอกสีส้ม รูปไข่ยาว ร่องน้ำตาลึก จานรองดอกมักบิดเบี้ยวได้ง่ายถ้าการเลี้ยงดูไม่ดี พันธุ์นี้ถ้าตัดต้นปลูกในขณะต้นไม้โตนักจะแตกกอได้ง่ายและมาก จึงขยายพันธุ์ได้เร็ว

10. พันธุ์สุทรานากง จานรองคอกสีส้มสด ร่องน้ำตาลึก หูตั้งชิดแนบกัน ปลีขนานกับจานรองคอก ปลีสีเหลือง เมื่อแก่มีสีขาว ก้านคอกแข็ง เป็นพันธุ์ที่มีความสวยงามมาก เหมาะเป็นไม้ตัดคอกที่ดี
11. พันธุ์โพธิ์ทอง จานรองคอกสีส้มอมแดง รูปไข่ ร่องน้ำตาลึก หูคอกตั้งแนบชิดกัน ก้านคอกยาว แข็งแรง ปลีสีเหลืองชี้ทำมุมประมาณ 20° เป็นพันธุ์ที่ดีพันธุ์หนึ่ง
12. พันธุ์ประไหมสุหรี จานรองคอกสีส้ม ร่องน้ำตาลึก หูตั้งยกสูงแต่ 2 ข้าง ไม่ชิดแนบกัน ปลีขนานกับจานรองคอก พันธุ์นี้เลี้ยงค่อนข้างยาก
13. พันธุ์ศกาวลี จานรองคอกสีส้ม รูปหัวใจ ร่องน้ำตาลึกปานกลาง หูตั้งเล็กน้อย ก้านคอกอ่อน
14. พันธุ์ศรียาตรา จานรองคอกสีชมพูเป็นรูปไข่ ร่องน้ำตาลึก หูตั้งแนบชิด ปลีขนานกับจานรองคอก ปลีสีเหลืองแก่มีสีขาว
15. พันธุ์ชวานายหวาน จานรองคอกสีขาว รูปหัวใจ ร่องน้ำตาค้น หูจานรองคอกยกเล็กน้อย ปลีมีสีเหลืองเมื่อแก่เป็นสีขาว ก้านคอกแข็งแรง พันธุ์นี้ิยมปลูกเป็นไม้ตัดคอกทั่วไป

วัสดุปลูก²

รากของหน้าวัว มีลักษณะเป็นรากอากาศ (Aerial Root) ต้องการความชื้นสูง ดังนั้นเครื่องปลูกจึงต้องโปร่ง แต่เก็บกักความชื้นได้เป็นอย่างดี ในต่างประเทศใช้ ออสมันดา (Osmunda Fibre) รองกันกระถางนิคหน่อย แล้วตามด้วยส่วนผสมของ

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 401-403.

สแพ็กนัมมอส³ และออสมันคาในอัตราส่วน 1:1 หรืออาจจะใช้พีทิวิมัส⁴ ผสมกับสแพ็กนัมมอส และใบไม้ฝูในอัตราส่วน 3:1:1 แล้วนำไปผสมกับทรายหยาบ ด้านก้อนเล็ก ๆ และอิฐ

ในประเทศไทย แต่เดิมมาใช้อิฐมอดูทูปเป็นก้อนเล็ก ๆ ขนาด $\frac{1}{2} - 1$ นิ้ว แต่เพียงอย่างเดียว ต่อมาได้มีการทดลองหาวัสดุอื่นมาแทน เช่น ชี้กบ บุษยกอก กายมะพร้าว ถ่าน ทราย และใบไม้ฝู ตลอดจนกากเป็ชี⁵ ทั้งนี้เพื่อหาสิ่งที่ดีที่สุด โดยเฉพาะภาควิชาพืชสวน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ทำการทดลองเรื่องนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ยังไม่มียุติ แต่นับได้ว่ามีวิวัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ โดยได้มีการทดลองปลูกหน้าวัวพันธุ์ต่าง ๆ เช่น พันธุ์จักรพรรดิ คาราทอง ผลามาต และดวงสมร ในเครื่องปลูกที่มีวัสดุและส่วนผสมต่าง ๆ กันทั้งที่ปลูกในกระบะและในกระถาง ดังต่อไปนี้

1. อิฐมอดูอย่างเดียว
2. อิฐมอดู + ใบก้ามปู อัตราส่วน 1:1
3. อิฐมอดู + แกลบดิบ อัตราส่วน 1:2
4. ชี้กบ + มูลเป็ด อัตราส่วน 5:1
5. เปลือกถั่ว + มูลเป็ด อัตราส่วน 5:1
6. อิฐมอดู + ใบก้ามปู + มูลเป็ด อัตราส่วน 1:2:1
7. ชุยมะพร้าว + กากเป็ชี อัตราส่วน 1:1
8. กายมะพร้าวพร้อมเปลือกนอกอย่างเดียว
9. กายมะพร้าวไม่มีเปลือกนอกอย่างเดียว
10. ชุยมะพร้าว⁶ อย่างเดียว

³ดูเพิ่มเติมภาคผนวก ก. ข้อ 4. หน้า 130.

⁴ดูเพิ่มเติมภาคผนวก ก. ข้อ 5. หน้า 130.

⁵ดูเพิ่มเติมภาคผนวก ก. ข้อ 1. หน้า 129.

⁶ดูเพิ่มเติมภาคผนวก ก. ข้อ 2. หน้า 129.

11. กากเป้งซี่ + กามมะพร้าว อัตราส่วน 1:2

12. อีฐ + กามมะพร้าว อัตราส่วน 1:2

จากการทดลอง ปรากฏว่า ส่วนผสมที่ให้ผลดีที่สุดและมีแนวโน้มว่าใช้ได้แก่ส่วนผสมดังต่อไปนี้

1. อีฐมอดู + ใบก้ามปู อัตราส่วน 1:1

2. อีฐมอดู + กามมะพร้าว อัตราส่วน 1:1

3. อีฐมอดู + ใบก้ามปู + มูลเป็ด อัตราส่วน 1:2:1

4. กากเป้งซี่ + ขุยมะพร้าว อัตราส่วน 1:2

5. กากเป้งซี่ + ขุยมะพร้าว อัตราส่วน 1:1

สำหรับกากเป้งซี่ + ขุยมะพร้าวในอัตราส่วน 1:1 และ 1:2 จะใช้ได้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น นานไปจะแฉะและแน่นซึ่งไม่ดีต่อต้นหน้าวัว

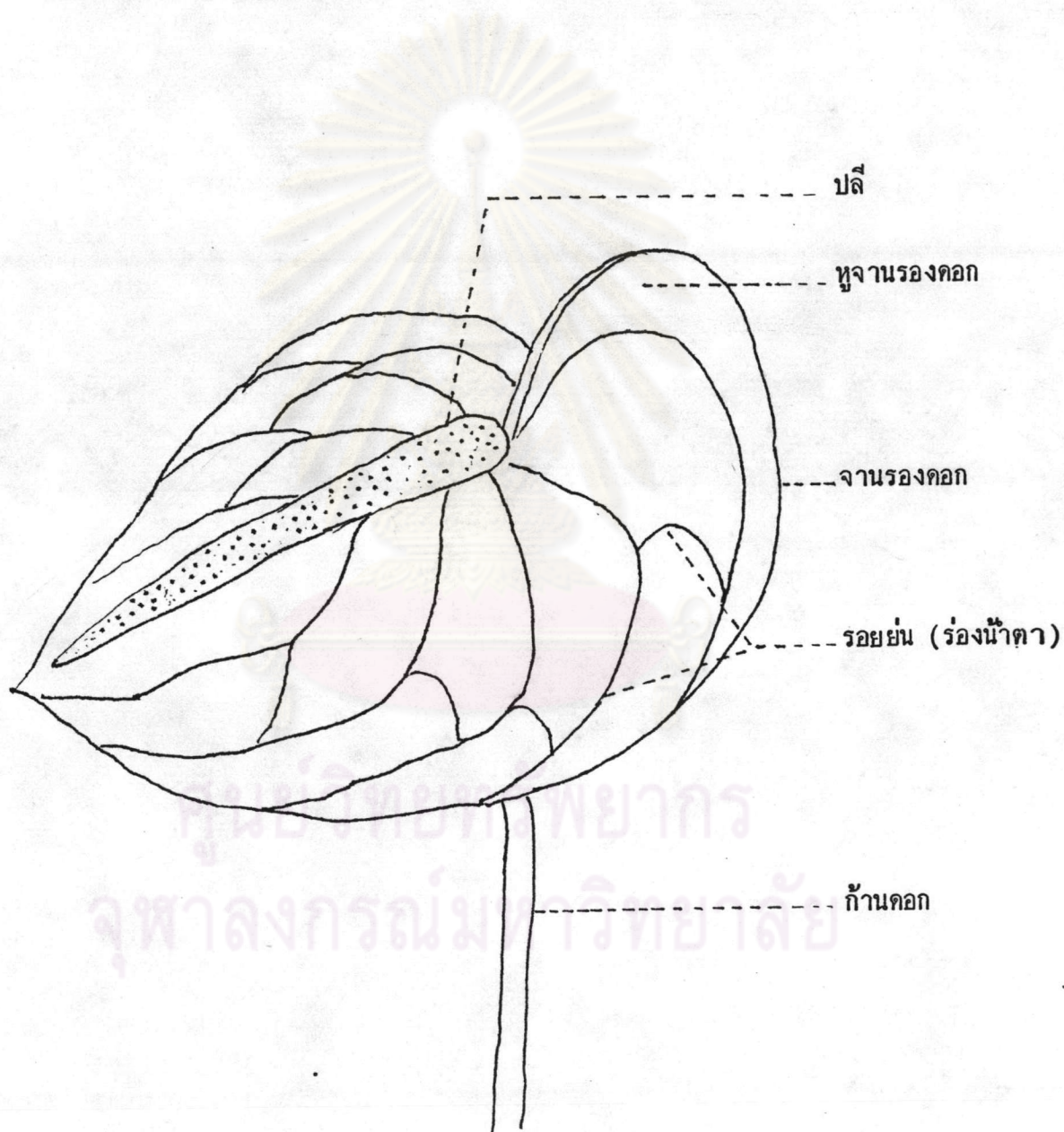
ส่วนอีฐ และใบก้ามปู ในอัตราส่วน 1:1 นั้นจะให้ผลดีที่สุด แต่ถ้านานไปใบก้ามปูจะสลายตัวลงไปรวมกันอยู่ที่ก้นกระถางทำให้ระบายน้ำอุดตัน เว้นแต่จะใช้กระถางเจาะรูข้าง แทนรูก้นกระถาง สำหรับส่วนผสมอีฐมอดูกับกามมะพร้าวอัตราส่วน 1:1 ก็เป็นที่น่าพอใจเพราะวัสดุปลูกดังกล่าวเก็บกักความชื้นได้ดีมาก

ภาชนะปลูก

การปลูกหน้าวัวในประเทศไทย ส่วนมากมักปลูกในกระถางดินเผา ทั้งนี้เพราะกระถางดินเผาสามารถเก็บความชื้นและความเย็นได้ดีกว่ากระถางเคลือบและราคาต่ำกว่าด้วย สำหรับขนาดของกระถางที่ใช้ขึ้นอยู่กับขนาดของต้นหน้าวัว เช่น ต้นหน้าวัวที่สูง 5-6 นิ้ว ควรใช้กระถางขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง $2\frac{1}{2}$ - 3 นิ้ว เมื่อโตขึ้นก็ควรเปลี่ยนกระถางให้ใหญ่ขึ้นเพื่อให้รากเดินได้สะดวกและกระถางขนาดใหญ่ที่สุดไม่ควรเกิน 8-10 นิ้ว เพราะกระถางที่ใหญ่เกินความจำเป็นจะทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเนื้อที่ว่างกระถางสำหรับการปลูกเลี้ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่จะใช้กระถางขนาด 8-10 นิ้ว ตั้งแต่เริ่มปลูกเพื่อลดภาระในการเปลี่ยนขนาดกระถางเมื่อต้นโตขึ้น

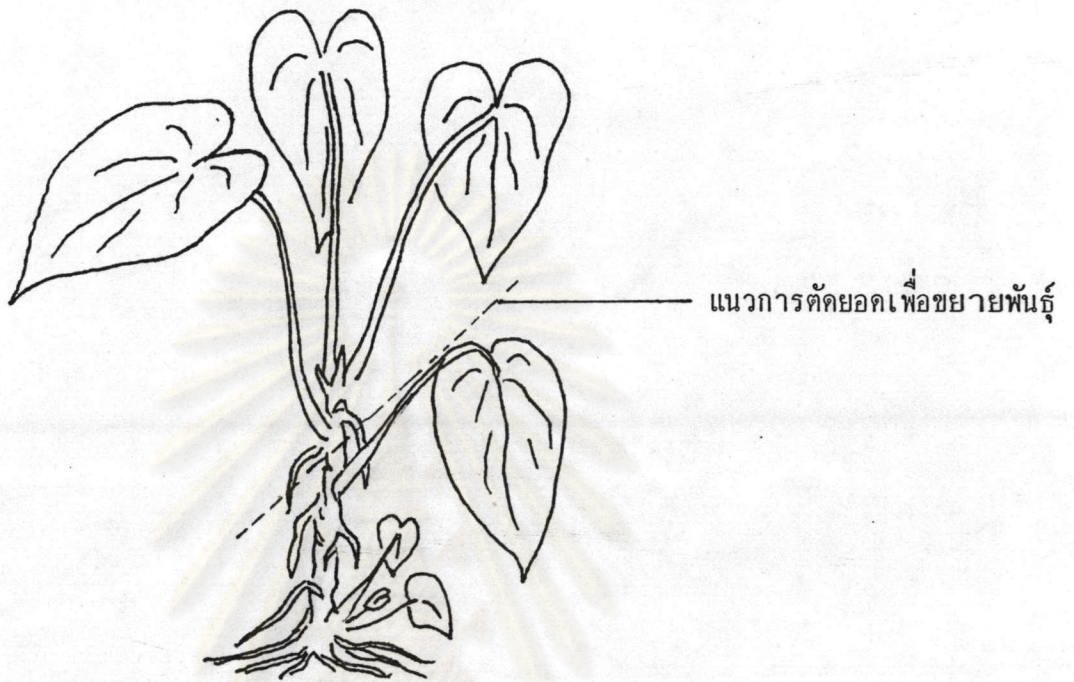

สำหรับในต่างประเทศมีการปลูกหน้าวัวในแปลงซึ่งก่อเป็นขอบขึ้นมา สำหรับวัสดุปลูกยังคงใช้แบบเดียวกัน ซึ่งการปลูกโดยวิธีนี้อาจประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก แต่จากการทดลองในต่างประเทศพบว่าผู้การปลูกในกระถางไม่ได้ เนื่องจากการระบายน้ำและการถ่ายเทของอากาศในกระถางสะดวกกว่า

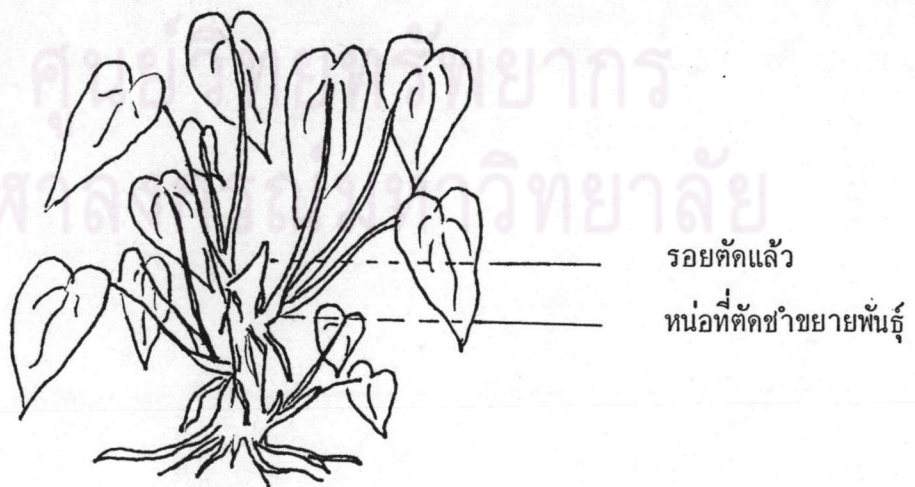

แผนภาพที่ 1 ส่วนต่าง ๆ ของดอกหน้าวัว

แผนภาพที่ 2 ลักษณะของต้นที่ควรตัดยอดขยายพันธุ์

แผนภาพที่ 3 ส่วนโคนที่ตัดยอดไปแล้วแตกหน่อที่ใช้ขยายพันธุ์ได้

โรงเรือน⁷

หน้าวัว เป็นไม้ดอกที่ต้องการความชื้นสูงและแสงแดดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือ ประมาณ 1,200 แสงเทียน (ฟุคแคนเคิล) ในรายงานของต่างประเทศ กล่าวว่า ไม่ควรเกิน 1,500 แสงเทียน (ฟุคแคนเคิล) เพราะถ้าแสงมากกว่านี้ จะทำให้ใบหน้าวัวเหลือง ขอบใบไหม้ แม้ว่าจำนวนดอกจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยก็ตาม จึงจำเป็นต้องมีโรงเรือนสำหรับปลูกหน้าวัว โดยทั่ว ๆ ไปที่ปฏิบัติอยู่ในประเทศไทย นิยมปลูกหน้าวัวในโรงเรือนที่ใช้ไม้ระแนงค้ำหลังคาโดยใช้ระแนงขนาด 1×1 นิ้ว ตี 1 อันเว้น 1 อัน ตีตามแนวเหนือใต้ ส่วนฝ้าค้ำข้างทางด้านทิศตะวันออกและตะวันตก ให้ตีระแนงตามแนวนอน (ขนานกับพื้น) ทางด้านทิศเหนือใต้ตีตามแนวตั้ง ทั้งนี้เพื่อให้แสงจากดวงอาทิตย์เคลื่อนไปเรื่อย ๆ ไม่สาบสูญเฉพาะจุด การตีระแนงดังกล่าวมานี้หน้าวัวยังคงได้รับแสง ประมาณ 50 % หรือ ประมาณ 5,000 แสงเทียน (ฟุคแคนเคิล) ซึ่งนับว่าสูงเกินไปจำเป็นต้องลดลงอีก อาจใช้ทางมะพร้าว หรือ ผีอก หรือตาข่ายพลาสติกหรืออื่น ๆ แล้วแต่สะดวกพรางแสง โดยให้แสงผ่านเข้าไปในโรงเรือนประมาณ 25-30 %

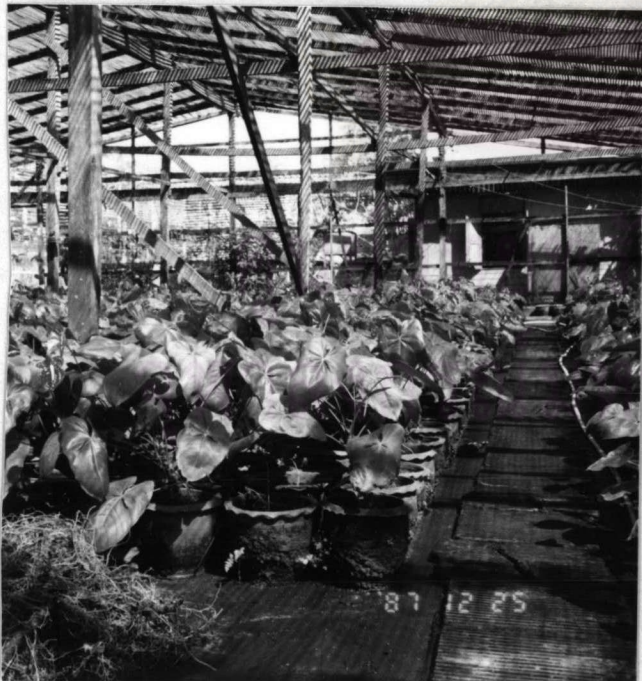
ในเรื่องของความชื้น หน้าวัวต้องการความชื้นในอากาศสูงถ้าเป็นเรือนไม้ระแนง พื้นควรปูด้วยอิฐมอญ โดยเรียงอิฐมอญเอาด้านข้าง (สัน) ลง เพื่อว่าจะได้มีส่วนกักเก็บความชื้นได้มากขึ้นและพื้นจะแข็งแรงรับน้ำหนักกระดางหน้าวัวได้ดีด้วย แต่สำหรับในทางปฏิบัติแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะปลูกโรงเรือนโดยใช้ไม้ไผ่เพื่อลดค่าใช้จ่าย สำหรับพื้นของโรงเรือนจะแยกเป็น 2 ชนิดคือ ผู้ที่มีเงินทุนมากจะเป็นโรงเรือนพื้นซีเมนต์ ส่วนผู้มีเงินทุนไม่มากนักหรือต้องการลดค่าใช้จ่ายก็จะสร้างโรงเรือนพื้นดินแต่จะใช้จานรองกระดางหน้าวัวก่อนวางบนพื้น เป็นต้น

⁷สมเพียร เกษมทรัพย์, รองศาสตราจารย์, การปลูกไม้ดอก. กรุงเทพมหานคร: คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522 หน้า 397-398.

แผนภาพที่ 4 ดอกหน้าวัวพันธุ์ดวงสมร

แผนภาพที่ 5 โรงเรือนไม้ไผ่พื้นซีเมนต์

แผนภาพที่ 6 โรงเรือนไม้ไผ่พื้นดิน

วิธีปลูก⁸

เค็มหน้าวัวนิยมปลูกในกระถางเป็นส่วนใหญ่ แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาออกไป จึงมีการปลูกในกระบะ และปลูกในแปลงด้วย

การปลูกในกระถาง วิธีนี้เป็นที่นิยมกันมากในประเทศไทยและเป็นวิธีการปลูกที่จะศึกษาต่อไปในวิทยานิพนธ์นี้ กระถางที่ใช้ควรเลือกใช้ชนิดที่เก็บความชื้นดี เช่น กระถางดินเผา ควรเลือกขนาดของกระถางให้เหมาะกับขนาดของต้นหน้าวัว เช่น ต้นเล็กควรใช้กระถางเล็ก เมื่อต้นโตก็เปลี่ยนกระถางให้ใหญ่ขึ้น วิธีการปลูกแตกต่างจากไม้ชนิดอื่นเพราะเมื่อน้ำหน้าวัวเจริญเติบโตขึ้นจะมีการทิ้งใบล่างลง จึงควรปลูกต้นหน้าวัวให้อยู่ภายในกระถาง ฉะนั้น ชั้นแรกจะรองอิฐหักที่รูระบายน้ำตรงกันกระถางแล้วใส่เครื่องปลูกประมาณ $\frac{1}{5}$ ของกระถาง แล้วนำต้นหน้าวัววางบนวัสดุปลูกโดยให้ต้นอยู่ตรงกลางกระถาง จัดรากให้แผ่กระจาย ควรระวังอย่าให้รากหักเพราะรากหน้าวัวที่กำลังเจริญเติบโตมักเปราะหักง่าย จากนั้นจึงเติมวัสดุปลูกรอบ ๆ โคนต้นเพื่อยึดลำต้นให้แน่นไม่ให้โคลนแคลน เพราะจะทำให้ต้นตั้งตัวช้า และระวังอย่าใส่วัสดุปลูกมากจนกระทั่งทับยอดหรือทับจุดเจริญเติบโตของหน้าวัว เพราะจะทำให้ยอดเน่าและอาจตายได้ เมื่อน้ำหน้าวัวเจริญเติบโตขึ้นใบล่างจะร่วงและต้นจะสูงพ้นวัสดุปลูก ขณะเดียวกันรากก็จะงอกออกมาจากต้นจึงควรเติมวัสดุปลูกลงอีกเพื่อให้รากเจริญเติบโตได้ดี การเติมวัสดุปลูกทุกครั้งต้องระวังไม่ให้วัสดุปลูกทับยอด เมื่อโตพ้นปากกระถางก็ควรตัดต้นไปปลูกใหม่ไม่ควรทิ้งให้ต้นสูงกว่าวัสดุปลูก เพราะจะทำให้ต้นโทรม

การปลูกในกระบะ อาจก่อกระบะด้วยซีเมนต์บล็อก หรืออิฐ ความกว้าง 1.50 เมตร ความยาวแล้วแต่สะดวก พื้นกระบะอาจเทซีเมนต์และต้องมีทางระบายน้ำด้วยเพื่อไม่ให้น้ำขังภายในกระบะ อาจปรับพื้นก่อนปลูกและปูพื้นด้วยซีเมนต์ก็ได้ ถ้าจะให้พื้นกระบะ

⁸ปรานอม พุฒพงษ์, ไม้ตัดดอก. กรุงเทพมหานคร (โรงพิมพ์สุริยสภา พ.ศ. 2518), หน้า 91-105.

มีการระบายน้ำดี ควรขุดลงไปในพื้นที่ดินลึกประมาณ 1 ฟุต แล้วเททรายลงไปบนพื้นที่ขุดให้หนาประมาณ 15 เซนติเมตร ปรับทรายให้เรียบแล้วใช้อิฐวางตามทางยาวในแนวตั้ง เรียงอิฐให้เสมอกัน มิฉะนั้นอิฐจะแตกง่าย เททรายลงบนพื้นที่เรียงอิฐไว้เรียบร้อย แล้วกวาดทรายให้ตกลงไปตามช่องระหว่างอิฐเพื่อไม่ให้อิฐกระทบกันแตก การเตรียมพื้นแบบนี้จะเก็บความชื้นและระบายน้ำได้ดี เมื่อสร้างกระบะเสร็จก็นำต้นหน้าวัวมาปลูกได้เลย ระยะระหว่างต้นแล้วแต่ขนาดของต้นที่นำมาปลูก มีหลักการระยะปลูกให้ปลายใบต่อกันระวางอย่าให้ใบเกยกัน เพราะเมื่อใบโตขึ้นจะไปบังยอดหน้าวัวทำให้ดอกและใบที่เกิดใหม่งออยู่ใต้ใบอันจะทำให้ขาดลักษณะของดอกและใบที่ดีไป

การปลูกในแปลง การปลูกในลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นการปลูกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการทำสวนประดับให้สวยงามเท่านั้นมิได้ทำเพื่อการค้าจึงไม่ต้องปลูกในโรงเรือน สำหรับสถานที่ปลูกควรเลือกสถานที่ที่อยู่ใต้ร่มไม้ที่ได้รับแสงเพียงรำไร การเตรียมดินควรขุดดินให้ลึกประมาณ 1 ฟุต แล้วใส่ซีดีเข้าเกลบหนาประมาณ 15 เซนติเมตร การใช้เครื่องปลูกปฏิบัติเช่นเดียวกับการปลูกในกระถาง และในกระบะดังกล่าวมาแล้ว

การรดน้ำ

หน้าวัว เป็นพืชที่ต้องการความชื้นสูงมาก ดังนั้นการให้น้ำจึงมีความสำคัญมาก และน้ำที่รดควรเป็นน้ำสะอาด น้ำฝนจะให้ผลดีกว่าน้ำประปา น้ำคลอง และน้ำบาดาล โดยเฉพาะน้ำบาดาลในฤดูแล้งมักจะพบว่าน้ำมีคุณสมบัติเป็นด่าง (pH สูงกว่า 7) ซึ่งพืชส่วนมากไม่ชอบ โดยปกติมักรดน้ำวันละ 2 ครั้ง คือ เช้า และ เย็น ยกเว้นวันที่มีฝนตกเท่านั้น ถ้าวันใดที่มีอากาศร้อนจัด ควรจะให้น้ำเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งครั้งในตอนกลางวันโดยเฉพาะฤดูร้อนคือเดือนมีนาคมและเมษายน ควรจะให้น้ำมากกว่าปกติเพราะเป็นฤดูที่อุณหภูมิค่อนข้างสูง

การรดน้ำต้องรดให้เปียกโชกตลอดถึงเครื่องปลูกไม่ใช่รดเฉพาะแต่ใบเท่านั้น วิธีการให้น้ำหน้าวัวขึ้นอยู่กับจำนวนต้นที่ปลูก ผู้ที่ปลูกจำนวนน้อยอาจใช้บัวรดน้ำ ส่วนผู้ที่ปลูกจำนวนมากมักใช้สายยางที่มีหัวฉีดฝอยรดและติดตั้งระบบน้ำแบบพ่นฝอย (Sprinkler) ในโรงเรือน การให้น้ำแบบพ่นฝอยนี้สะดวกสำหรับผู้ปลูกที่ไม่มีเวลารดน้ำเอง แต่มีข้อเสียคือ การลงทุนระยะแรกสูง และเมื่อใช้ไปนาน ๆ จะมีตะไคร่จับทำให้หัวฉีดตัน ซึ่งอาจทำ

ให้หน้าวัวบางแห่งขาดน้ำได้จึงต้องระวังตรวจตราแก้ไขอยู่เสมอ สำหรับเกษตรกรในประเทศไทยในปัจจุบันยังคงนิยมวิธีการให้น้ำแบบใช้สายยางที่มีหัวฉีดฝอยรดน้ำเนื่องจากการจ้างแรงงานมีอัตราสูงกว่าการลงทุนติดตั้งระบบการให้น้ำแบบพ่นฝอยที่ทันสมัย

การให้น้ำ

การปลูกหน้าวัวแม้จะไม่ให้น้ำเลย หน้าวัวก็สามารถเจริญเติบโตได้เนื่องจากหน้าวัวเป็นพืชที่ต้องการแร่ธาตุอาหารน้อยมากในการเจริญเติบโต แต่ขนาดและจำนวนดอกอาจจะไม่ใหญ่และมากเท่ากับการให้น้ำ ก่อนหน้านั้นการปลูกหน้าวัวมักจะปลูกเลี้ยงควบคู่ไปกับกล้วยไม้ เมื่อให้น้ำกล้วยไม้ก็พลอยให้หน้าวัวได้รับไปด้วย แต่ถ้ามีกิจการหน้าวัวเพียงอย่างเดียว การรดน้ำควรจะเป็นน้ำเคมีที่ละลายน้ำได้คือละลายน้ำรดหรือฉีดพ่นไปบนต้นและใบ โดยใช้น้ำเคมีสูตรเดียวกับที่ใช้กับกล้วยไม้ ในระยะแรกควรใช้น้ำผสมอัตราส่วนระหว่างไนโตรเจน (N) - ฟอสฟอรัส (P) - โพแทสเซียม (K) อัตราส่วน 3-2-1 และเมื่อต้นเริ่มให้ดอกควรเปลี่ยนน้ำเคมีเป็นอัตราส่วนอื่น ๆ เช่น 1-2-1 อาทิ สูตร 15-30-15 หรือ 10-20-10 ก็ได้ โดยให้สลับคาสลับครั้ง

การขยายพันธุ์

หน้าวัวสามารถขยายพันธุ์ได้ 2 วิธีคือ โดยใช้เพศ (Sexual Propagation) คือการเพาะด้วยเมล็ดและไม่ใช้เพศ (Asexual Propagation) โดยมีส่วนต่าง ๆ ของลำต้น

1. การขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด การขยายพันธุ์วิธีนี้มักจะทำเมื่อต้องการให้ได้ลูกผสมพันธุ์ใหม่ ๆ แปลก ๆ เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่เพราะการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดนี้จะเสียเวลานานมากนับตั้งแต่เมล็ดงอกจนออกดอกจะใช้เวลาประมาณ 2 ปี โดยปกติแล้วหน้าวัวมักไม่ค่อยจะติดเมล็ดเองทั้งนี้เพราะการบานของเกสรตัวผู้และตัวเมียไม่พร้อมกัน ดังนั้นจึงต้องอาศัยมนุษย์เป็นผู้ช่วยผสมให้ ดังนั้นจึงไม่นิยมขยายพันธุ์ด้วยวิธีนี้เพราะยุ่งยากและใช้เวลานาน

2. โดยการตัดชำยอด (Terminal Cutting)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ต้นหน้าวัวจะสูงพ้นระดับเครื่องปลูกขึ้นมาเรื่อย ๆ จนถึงระยะหนึ่งซึ่งควรจะตัดยอดไปขยายพันธุ์ได้ คือต้นจะมีข้อปล้อง ราก ตลอดจนใบ ในจำนวนที่มากพอ เมื่อตัดส่วนยอดที่มีใบประมาณ 3 ใบ มีรากติดไป 2-3 ราก ตอนที่เหลือควรจะเหลือใบติดอยู่ 2-3 ใบ และมีข้อปล้องอีก 1-2 ปล้อง ส่วนยอดที่ตัดไป ควรนำไปปลูกทันที หรืออาจจะชำไว้ในกระบะชำระยะเวลาหนึ่งคือประมาณ 1 เดือน ให้เริ่มแตกรากใหม่แล้วจึงย้ายลงกระถางต่อไป

3. การแยกหน่อ (Offset Cutting)

ตอนที่เหลือจากการตัดยอดไปปลูก จะแตกยอดใหม่อีก 1-3 ยอดแล้วแต่จำนวน ข้อปล้องที่เหลือไว้ เมื่อหน่อเหล่านี้โตพอสมควรคือประมาณ 3-4 เดือน แต่ละหน่อจะมีราก 1-3 รากสามารถแยกหน่อเหล่านี้ไปชำได้

4. การชำต้น (Stem Cutting)

ถ้าต้นหน้าวัวสูงพ้นเครื่องปลูกมากเมื่อตัดส่วนยอดไปชำแล้ว ต้นที่เหลือเป็นตออยู่จะมีขนาดยาวพอที่จะตัดเอาส่วนนี้ไปชำได้อีก โดยตัดเป็นท่อน ๆ ให้แต่ละท่อนมีตาติดไปด้วย ทาแผลด้วยปูนแดงเพื่อป้องกันเชื้อรา นำไปชำในอิฐก้อนเล็ก ๆ ควรวางท่อนชำให้ตาอยู่ด้านบนโดยจะวางนอนหรือเอียงก็ได้ ก็ได้ กลบด้วยอิฐประมาณหนึ่งในสาม หรือไม่เกินครึ่ง วางกระบะชำไว้ในที่ร่มชื้น ประมาณ 1 เดือน จะแตกเป็นต้นใหม่

โรคและศัตรูของหน้าวัว

ถ้าไปปลูกหน้าวัวอย่างถูกต้องแล้ว มักไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับโรคและแมลงมากนัก สำหรับโรคที่เกิดกับหน้าวัวส่วนใหญ่มักเกิดจากเชื้อรา ส่วนโรคที่เกิดจากแบคทีเรียจะพบน้อยมาก

โรคและศัตรูของหน้าวัวที่อาจพบได้ มีดังนี้

1. โรคของหน้าว⁹

1.1 โรคใบแห้ง (Phytophthora Leaf Blight)

โรคใบแห้งเป็นโรคสำคัญของหน้าวในฤดูฝน เพราะเมื่อมีโรคระบาด จะระบาดอย่างรวดเร็วทำให้ต้นและใบเน่าตาย โรคนี้เกิดจากเชื้อรา Phytophthora sp. เกิดกับใบหน้าว โดยจะเริ่มเป็นจุดดำสี่เหลี่ยมมนใบ จุดนี้จะขยายออกเป็นแผลใหญ่ แผลนี้อาจจะเน่าหรือแห้งกรอบไป ป้องกันกำจัดโดยใช้ยา Difolatan 80

1.2 โรคแอนแทรคโนส (Anthracnose)

เกิดจากเชื้อรา Collectotrichum sp. ระบาดมากในฤดูฝน โดยปรากฏเป็นแผลขึ้นที่บนใบ รูปร่างของแผลค่อนข้างกลม และขยายวงกว้างออกไปช้า ๆ เนื้อเยื่อตรงกลางแผลจะแห้งและเป็นสีน้ำตาล มีเชื้อราเป็นจุดดำเล็ก ๆ เรียงเป็นวงซ้อนกัน แต่ละแผลขยายวงออกไป อาจจะชนรวมติดกันเป็นแผลใหญ่ ป้องกันกำจัดโดยใช้ยากันราทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะยากันราที่ชื่อว่า เบนเลท เพราะเป็นยาประเภทคูดซ์มีที่ป้องกันเนื้อเยื่อได้ทุกส่วนของใบ

1.3 โรครากเน่า (Root rot)

เกิดจากเชื้อเห็ดชนิดหนึ่ง คือ Marasmius sp. เชื้อนี้จะเกาะตามอิฐที่ใช้ปลูก ตลอดจนรากของหน้าว ทำให้โคนต้นและรากเน่า ควรจะกำจัดโดยแยกกระถางออกไปทำลายต้นและเครื่องปลูก โดยการเผาไฟทิ้งให้สิ้นซาก

---

⁹อนงค์ จันทรศรีกุล, โรคและศัตรูไม้ประดับ (บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด พ.ศ. 2520), หน้า 129-138.

1.4 โรคนิวค่าง (Mosaic)

เกิดจากเชื้อไวรัส ต้นหน้าวที่เป็นโรคจะมีใบค่างและใบที่ออกมาจะมีขนาดใบเล็กลง สีของใบค่างเป็นสีเขียวอ่อนและสีเขียวแก่ไม่สม่ำเสมอทั้งใบ การเจริญเติบโตของเนื้อใบก็ไม่เท่ากันทุกส่วนด้วย ทำให้ใบบิดงอ หรือหยักเป็นคลื่น ต้นแคระแกร็นและไม่ออกดอก ไม่มียาที่จะพ่นเพื่อป้องกันและกำจัดโรคนี้นี้ได้ การพ่นยาฆ่าแมลงเป็นประจำได้ผลบ้าง เพราะเป็นการป้องกันแมลงที่จะเป็นพาหะนำเชื้อไวรัสมาสู่ต้นพืช ถ้าหน้าวเป็นโรคนี้อแล้วให้ถอนทิ้งทันทีหรือเผาไฟ

1.5 โรคนิวจุด (Yellow Spots)

โรคนี้นี้ได้ทำความเสียหายขั้นร้ายแรงต่ออย่างใด เพียงแต่ปรากฏอาการใบเหลืองเล็กน้อย สาเหตุของโรคนี้นี้เป็นเพราะแมลง ดังนั้นเมื่อพบโรคระบาดให้พยายามป้องกันกำจัดแมลงศัตรูจำพวกปากดูดฉีพ่น ควรเป็นยาประเภทดูดซึมจะให้ผลดีที่สุด โรคนี้อาจจะไม่ระบาดต่อไปอีก

1.6 ราเมือก (Slime mold)

เชื้อราเจริญเป็นก้อนนูนบนใบและก้านใบ มีสีส้มอ่อน ๆ เชื้อราที่มาขึ้นบนใบเป็นราเมือกในสกุล Fuligo sp. เมื่อมาขึ้นบนพืชก็อาจทำให้พืชทาน้ำหนักไม่ไหวและไม่สามารถจะปรุงอาหารได้เพราะเชื้อราขึ้นปกคลุมใบหมด ใบจะเฉาทำให้กุหลาบใบเน่าได้ ถ้าเป็นกับต้นกล้วยเล็กอยู่และเชื้อราขึ้นปกคลุมหมดทั้งต้นก็อาจตายได้ เนื่องจากต้นไม้ไม่สามารถปรุงอาหาร การป้องกันและกำจัดทำได้โดยแยกกระถางที่มีราชนิดนี้ไปทำลายเสีย พยายามอย่าวางกระถางให้ใกล้กับกองขยะหรือใกล้อินทรีย์วัตถุที่เปียกชุ่มอยู่ในดิน ใช้ยาป้องกันกำจัดเชื้อราละลายน้ำรควบริเวณนั้นสัก 1-2 ครั้ง เชื้อราก็จะสูญหายไปเอง

2. ศัตรูของหน้าว

2.1 แมลงปีกแข็ง จะพบมากในต้นฤดูฝน แมลงชนิดนี้ชอบกัดจานรองดอกทำให้เกิดเป็นแผลหรือรู บางทีก็อาศัยเกาะตามจานรองดอกที่กำลังคลี่ พยายามตรวจอย่างสม่ำเสมอ ถ้าพบให้รีบทำลายทันที การป้องกันและกำจัดควรพ่นด้วยยาแลนเนท ฟอสคริน และอะโซคริน

2.2 เพลี้ยไฟ มักจะเข้าคุกน้ำเลี้ยงในขณะที่ดอกกำลังตูมอยู่ทำให้ดอกแคระแกร็นและบิดเบี้ยวไป บางทีจานรองดอกจะไม่คลี่ถ้าถูกทำลายมาก ๆ การป้องกันและกำจัดปฏิบัติเช่นเดียวกับแมลงปีกแข็ง

2.3 หนอน หนอนเหล่านี้เกิดจากผีเสื้อกลางคืนไขทิ้งไว้เมื่อเป็นตัวหนอนจะทำลายใบอ่อนโดยเฉพาะตอนกลางคืน ตอนกลางวันมักหลบไปซ่อนในซอกอิฐ การป้องกันกำจัดควรพ่นด้วยเบนเนท พาราไธออนต์ ฟอสตริน และเซฟวิน

2.4 แมงมุมแดง หรือไรแดง อาศัยอยู่ใต้ใบคอยคุกน้ำเลี้ยงจากใบ ทำให้ใบเหลืองซีด เป็นสาเหตุให้ต้นหน้าวัวแคระแกร็นออกดอกเล็ก ๆ และคลี่จานรองดอกช้า การป้องกันและกำจัดควรพ่นด้วย เคลเทน และอาระไมท์ และอะคาร์ การพ่นควรพ่นใต้ใบให้มาก ๆ ถึงจะได้ผล

2.5 เพลี้ยหอย มักเข้าทำลายใบด้านหลังและก้านใบ โดยการคุกน้ำเลี้ยงจากใบทำให้ใบเหลืองซีดและแห้งตายในที่สุด ถ้าเป็นมาก ๆ ก็จะทำให้ต้นหน้าวัวตายได้ การป้องกันและกำจัด ถ้าพบในระยะที่เริ่มทำลายในตอนแรก ๆ ก็ให้รีบตัดใบเผาทันที หรืออาจจะพ่นด้วยอะไซคริน และเคลเทน หรือยาฆ่าแมลงชนิดที่มีน้ำมันผสมอยู่ด้วย

2.6 ไส้เดือนดิน เมื่อเข้าไปอยู่ในกระถางจะถ่ายมูลทิ้งไว้ทำให้รูกระถางอุดตัน การระบายน้ำจากกระถางไม่สะดวก เป็นสาเหตุให้รากหน้าวัวเน่า และลำต้นจะเหลืองตายในที่สุด การป้องกันไม่ควรวางกระถางบนพื้นดินโดยตรง ควรรองพื้นด้วยวัสดุอุ้มความชื้นอีกทีหนึ่ง อาทิเช่น อิฐ ทราย ชิกบ ซีล้อย ซี๊ด้ากลบ

2.7 หอยทาก (Snails) เป็นศัตรูสำคัญของหน้าวัว เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ปลูกหน้าวัวอยู่ในที่ร่มเย็นมีความชื้นสูง ทำให้เหมาะกับการอยู่อาศัยของศัตรูชนิดนี้มาก ดังนั้นถ้าไม่ป้องกันกำจัดเสียตั้งแต่เริ่มระบาดแล้ว หากอาจกัดกินใบและดอกหมกในเวลากลางคืน การป้องกันให้ใช้ปูนขาวโรยกันกระถางและรอบ ๆ โรงเรือน เมื่อพบหอยทากให้จับทำลายเสีย

การตัดคอกส่งตลาดและการตลาด¹⁰

การตัดคอก

หลังจากตัดคอกปลูกแล้วประมาณ 3 เดือน หน้าวัวจะเริ่มให้ดอก ดอกที่ให้ในระยะแรกนี้จะมีขนาดเล็กส่วนคอรุ่นต่อ ๆ ไปจะมีขนาดใหญ่ขึ้นตามอายุของต้น โดยที่หน้าวัวเป็นไม้ดอกที่มีอายุการใช้งานนานมาก ดังนั้นจึงสามารถตัดคอกในระยะใดก็ได้แล้วแต่ความต้องการของตลาด แต่หากจะเลือกตัดเพื่อให้ได้คอกที่มีคุณภาพดีแล้วควรจะตัดขณะปลีของหน้าวัว เปลี่ยนสีประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวปลี การตัดคอกในระยะนี้จากรองคอกจะคลี่เต็มที่แล้ว และสีจะเป็นมันสดใส การตัดในระยะนี้คอกหน้าวัวสามารถเก็บได้นานประมาณ 20 วัน คอกหน้าวัวที่มีคอกบานเต็มที่หรือบานนานแล้วจากรองคอกและปลีจะมีสีทึบ และขาดความสดใสไม่สวยงามเท่าที่ควร

วิธีการตัดคอกควรใช้มีดคม ๆ ไม่ควรใช้กรรไกรตัดเพราะจะทำให้ก้านดอกชำรุดวิธีตัดควรตัดก้านดอกให้เฉียงเป็นปากฉลามเพื่อให้มีพื้นที่การคูก้นมากกว่าการตัดตรง ๆ

การเก็บรักษาคอกหน้าวัว เมื่อตัดเสร็จควรแช่น้ำสะอาดทันทีโดยก่อนแช่น้ำควรจุ่มจากรองคอกลงในน้ำเบา ๆ อย่าทำแรง ๆ เพราะจะทำให้คอกชำรุด ทำให้คุณภาพคอกเสียได้ หากไม่ใช้การจุ่มคอกให้เปียกน้ำอาจพ่นน้ำเป็นละอองฝอยที่คอกและจากรองคอกแทนก็ได้ ซึ่งจะทำให้เก็บรักษาได้นานขึ้นและคอกสดใสสวยงาม หากนำไปปักแจกันควรตัดก้านคอกเปลี่ยนแผลใหม่ทุกวัน อายุของคอกในแจกันจะยาวนานและสดใสอยู่ตลอด

การตัดขนาดของคอกหน้าวัว

การจำหน่ายคอกหน้าวัว เกษตรกรมักจะจำหน่ายโดยวิธีนับคอกขาย และเกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดราคาเป็นส่วนใหญ่ ราคาที่กำหนดมักจะถือตามราคาในอดีตเป็นเกณฑ์ เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมาราคาของคอกหน้าวัวไม่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเลย สำหรับวิธีการ

¹⁰ จากการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกหน้าวัวในปี 2530.

กำหนดราคานั้น เกษตรกรจะกำหนดโดยถือเอาขนาดของดอกเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ ดอกขนาดใหญ่ ราคาส่งจะสูงกว่าดอกขนาดรองลงไป จากการสำรวจพบว่า มีการกำหนดราคาของดอกหน้าวัว ไว้ 3 ขนาดดังนี้

ดอกขนาดเล็ก (2-2 $\frac{1}{2}$ นิ้ว)	ราคาดอกละ 2 บาท
ดอกขนาดกลาง (3-3 $\frac{1}{2}$ นิ้ว)	ราคาดอกละ 3 บาท
ดอกขนาดใหญ่ (4 นิ้วขึ้นไป)	ราคาดอกละ 4 บาท

ก่อนนำไปจำหน่าย เกษตรกรจะนำดอกหน้าวัวที่ตัดได้มาคัดขนาด สำหรับหลักเกณฑ์ การคัดขนาดดอกที่เกษตรกรปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่มีมาตรฐานที่แน่นอนเพียงแต่อาศัยการประมาณ ด้วยสายตาตามประสบการณ์และความชำนาญที่ได้ปฏิบัติมาก่อน แต่ถ้าเป็นการจำหน่ายให้แก่ คนกลางเพื่อส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศแล้ว ผู้ส่งออกจะเป็นผู้ระบุขนาดที่ต้องการต่อเกษตรกร

การบรรจุหีบห่อ

เมื่อเกษตรกรคัดขนาดของดอกหน้าวัว เสร็จแล้วจะทำการบรรจุหีบห่อโดยวิธีนำดอก หน้าวัวมามัดรวมเป็นกำ ๆ ละ 25 ดอกและใช้หนังยางรัดอีกทีหนึ่ง จากนั้นจึงนำไปใส่ภาชนะ เช่น ถังพลาสติก ตะกร้า ฯลฯ และขนส่งไปให้ลูกค้าต่อไป บางรายอาจนำดอกหน้าวัว ไปจำหน่ายโดยใส่ถังพลาสติก หรือภาชนะอื่น ๆ และส่งไปให้แก่ลูกค้าประจำโดยไม่ต้องมัด รวมเป็นกำก่อนก็ได้

การตลาด

การจำหน่ายดอกหน้าวัว เกษตรกรผู้ปลูกนิยมกระทำอยู่ 3 วิธีด้วยกัน คือ

1. นำไปจำหน่ายที่ตลาด การจำหน่ายโดยวิธีนี้เป็นวิธีจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค โดยตรง หรือเรียกว่าวิธีการขายปลีก เป็นวิธีการจำหน่ายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งวิธีนี้จะ ทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงกว่าการขายโดยวิธีอื่น ๆ แต่ข้อเสียของวิธีการจำหน่ายนี้คือ มีความเสี่ยงต่อการจำหน่ายสินค้าไม่หมด และแม้ว่าคุณสมบัติพิเศษของดอกหน้าวัวก็มีความทนทานก็ตาม แต่เกษตรกรจะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นหากมีสินค้าเหลือและต้องนำไปจำหน่ายใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ได้แก่ ค่าพาหนะ นอกจากนั้นยังเสียเวลาในการจำหน่ายนานกว่าวิธีอื่น ๆ อีกด้วย ดังนั้นวิธีนี้จึงไม่ใคร่นิยมมากนัก เว้นแต่เกษตรกรรายที่มีผลผลิตไม่มากนักและแหล่งปลูกอยู่ใกล้ตลาดเท่านั้นจึงอาจใช้วิธีการจำหน่ายนี้ สำหรับตลาดดอกไม้ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปากคลองตลาด ตลาดยอดพืมาณ ตลาดบางรัก ฯลฯ

2. ส่งให้ร้านประจำ การจำหน่ายโดยวิธีนี้เกษตรกรจะไม่นำไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง แต่จะนำไปส่งให้แก่ร้านขายดอกไม้ หรือร้านจัดดอกไม้ซึ่งเป็นร้านประจำกันอยู่ การจำหน่ายโดยวิธีนี้เป็นที่นิยมกันมาก โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีผลผลิตจำนวนมาก เพราะเป็นการประหยัดเวลา ลดภาระในการจำหน่ายและความเสี่ยงในการที่จะจำหน่ายผลผลิตไม่หมด เนื่องจากร้านประจำจะรับซื้อผลผลิตไว้ทั้งหมด แม้ว่าการจำหน่ายโดยวิธีนี้ผู้ปลูกจะมีรายได้ต่อหน่วยต่ำกว่าวิธีจำหน่ายปลีกก็ตาม สำหรับแหล่งประจำที่รับซื้อส่วนใหญ่ได้แก่ร้านค้าบริเวณปากคลองตลาด ตลาดบางรัก ฯลฯ

3. มีพ่อค้าคนกลางไปรับซื้อที่แหล่งปลูก วิธีนี้พ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้เดินทางไปรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรถึงแหล่งปลูกโดยตรง ซึ่งราคาจำหน่ายโดยวิธีนี้มักจะต่ำกว่าวิธีที่ 1 และวิธีที่ 2 เพราะพ่อค้าคนกลางเป็นผู้รับภาระในด้านค่าพาหนะขนส่งเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย